

รายการ ร้อยเรื่อง...เมืองไทย

สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา และสำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนประดิพัทธ์ เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400 โทร. 0 2244 2055-6

เรื่อง พฤษสภา
เรียบเรียง นายชันวา สุตตา วิทยากรชำนาญการ
กลุ่มงานพิพิธภัณฑสถานและจดหมายเหตุ สำนักวิชาการ
ออกอากาศ มิถุนายน 2563

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 กำหนดให้รัฐสภาเป็นระบบสภาเดี่ยว คือ สภาผู้แทนราษฎร มีสมาชิก 2 ประเภท ประกอบด้วย สมาชิกประเภทที่ 1 มีที่มาจาก การเลือกตั้ง และสมาชิกประเภทที่ 2 มีที่มาจาก การแต่งตั้ง ซึ่งสมาชิกทั้งสองประเภทมีจำนวนเท่ากัน คือ 78 คน ทั้งนี้ เพื่อให้สมาชิกประเภทที่ 2 ที่มาจาก การแต่งตั้ง เป็นผู้นำทางให้แก่สมาชิกประเภทที่ 1 เสมือนเป็นพี่เลี้ยง คอยช่วยเหลือกลั่นกรองงานให้แก่สมาชิกที่มาจาก การเลือกตั้ง อันส่งผลให้การทำงานของ รัฐสภา เกิดประโยชน์แก่ประชาชนมากที่สุด ดังเหตุผลที่ นายปรีดี พนมยงค์ ได้แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร ความตอนหนึ่งว่า

“...ที่เราจำต้องมีสมาชิกประเภทที่ 2 ไว้ก็หนึ่งก็เพื่อที่จะช่วยเหลือผู้แทนราษฎร ในฐานะที่เพิ่งเริ่มมีการปกครองแบบรัฐธรรมนูญ เราย่อมทราบอยู่แล้วยังมีราษฎรอีกเป็นจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับการศึกษาเพียงพอที่จะจัดการปกครองป้องกันผลประโยชน์ของตนเองได้บริบูรณ์ ถ้าขึ้นปล่อยมือให้ราษฎรเลือกผู้แทนโดยลำพังเอง ในเวลานี้แล้ว ผลร้ายก็จะตกอยู่กับราษฎร เพราะผู้ที่สมควรไปเป็นผู้แทนราษฎร อาจเป็นผู้ที่มีกำลังในทางทรัพย์สิน คณะราษฎรปฏิญาณไว้ว่า ถ้าราษฎรได้มีการศึกษาเพียงพอแล้ว ก็ยินดีที่จะปล่อยให้ราษฎรได้ปกครองตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องมีสมาชิกประเภทที่ 2 ฉะนั้น จึงวางเงื่อนไขไว้ขอให้เข้าใจว่าสมาชิกประเภทที่ 2 เป็นเสมือนพี่เลี้ยงที่จะช่วยประคองการงานให้ดำเนินไปสมตามความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญ และเป็นผู้ป้องกันผลประโยชน์อันแท้จริง...”

โดยเจตนารมณ์ดังกล่าวได้ใช้เรื่อยมา จนมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐสภาไทย เมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 โดยเริ่มใช้ “ระบบสองสภา” หรือ “ระบบสภาคู่” เป็นครั้งแรก ประกอบด้วย พฤษสภา และ สภาผู้แทน (คำว่า “สภาผู้แทน” เรียกชื่อตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ซึ่งไม่มีคำว่า “ราษฎร” ต่อท้าย) ซึ่งความจำเป็นที่ต้องมีพฤษสภานั้น เพื่อเป็นสภาที่คอยตรวจสอบ กลั่นกรอง ให้คำแนะนำปรึกษา และยับยั้งการใช้อำนาจหน้าที่ของสภาผู้แทน โดยเฉพาะในด้านนิติบัญญัติ และควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี อาจกล่าวได้ว่าเป็นอำนาจหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภทที่ 2 ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 นั้นเอง

เมื่อพฤษสภา เปรียบเสมือนสภาสูง รัฐธรรมนูญจึงกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกพฤษสภา มีคุณสมบัติอย่างน้อยจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 40 ปีบริบูรณ์ และมีวิถยฐานะไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่ามาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี หรือเคยดำรงตำแหน่งทางราชการมาแล้วไม่ต่ำกว่าหัวหน้ากองหรือเทียบเท่า หรือเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทน หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาแล้ว โดยมีวาระในการดำรงตำแหน่ง 6 ปี

สำหรับที่มาของพุทธสภา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 กำหนดให้พุทธสภา ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 80 คน โดยราษฎรเป็นผู้เลือกตั้ง แต่เป็นการเลือกตั้งทางอ้อม ซึ่งในวาระแรกให้มี “องค์การเลือกตั้งสมาชิกพุทธสภา” ขึ้น มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่อยู่ในตำแหน่งในวันสุดท้ายก่อนใช้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 เป็นสมาชิกองค์การฯ มีหน้าที่กำหนดวิธีเลือกตั้งสมาชิก พุทธสภา ตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ โดยการเลือกตั้งดังกล่าว มีขึ้นเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2489 ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ดำเนินการจัดการเลือกตั้งโดยให้สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เป็นที่ทำการของ สำนักงานเลขาธิการองค์การเลือกตั้ง มีนายแนบ พหลโยธิน เป็นประธานองค์การเลือกตั้ง และนายเจริญ ปัทมโร เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เป็นเลขาธิการองค์การเลือกตั้ง ส่วนเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เป็นเจ้าหน้าที่ในการเลือกตั้ง ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการรับสมัคร การทำบัญชีผู้สมัคร การนับคะแนน และงานธุรการ ในการเลือกตั้ง เสมือนหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดย นายประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์ อดีตเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ได้กล่าวในหนังสือ “รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี” ว่า “การเลือกตั้งเริ่มตั้งแต่ 9.00 นาฬิกา ต่อจากนั้นก็เริ่มนับคะแนนจนเสร็จสิ้นในวันนั้นเอง ปฏิบัติงานทั้ง กลางวันและกลางคืน จนรุ่งสว่างจึงเสร็จสิ้น”

หลังจากที่ได้สมาชิกพุทธสภาครบถ้วน จำนวน 80 คน ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดแล้ว จึงมีพระราช กฤษฎีกาเรียกประชุมสภาเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2489 ณ พระที่นั่งอภิเชษฐาศรี ซึ่งใช้เป็นที่ประชุม พุทธสภาและเป็นที่ทำการของสำนักงานเลขาธิการพุทธสภาด้วย โดยมีนายไพโรจน์ ชัยนาม รองอธิบดี กรมประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่เลขาธิการพุทธสภา จากนั้นวันที่ 4 มิถุนายน 2489 ที่ประชุมพุทธสภาได้ลงมติเลือก พันตรี วิลาศ โอสถานนท์ เป็นประธานพุทธสภา

พุทธสภา ได้ถือกำเนิดและสิ้นสุดไปพร้อมกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 รวมระยะเวลาที่อยู่ในตำแหน่ง 1 ปี 5 เดือน 16 วัน เนื่องจากการทำรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490 โดย “คณะทหารของชาติ” ภายใต้การนำของพลโท ผิน ชุณหะวัณ ผลจากการทำ รัฐประหาร ได้ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 และได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2490 ซึ่งกำหนดให้ใช้ระบบสองสภา ประกอบด้วย สภาผู้แทน และวุฒิสภา โดยเปลี่ยนชื่อจากคำว่า “พุทธสภา” เป็น “วุฒิสภา” จึงถือได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรก ที่เริ่มใช้คำว่า “วุฒิสภา” และในรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มาจนถึงฉบับปัจจุบันก็ไม่ปรากฏ คำว่า “พุทธสภา” อีกเลย

บรรณานุกรม

ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์. (2517). **รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (2475-2517)** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ :

ช.ชุมนุมช่าง.

“พระราชกฤษฎีกา เรียกประชุมพฤษสภาและสภาผู้แทน พุทธศักราช 2489” (28 พฤษภาคม 2489).

ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 23 ตอนที่ 35, น. 353.

“ประกาศ ตั้งประธานและรองประธานพฤษสภา” (11 มิถุนายน 2489). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 63 ตอนที่ 40, น. 398.

“ประกาศองค์การเลือกตั้งสมาชิกพฤษสภา ตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489” (21 พฤษภาคม 2489). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 23 ตอนที่ 33, น. 691.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489” (10 พฤษภาคม 2489). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 63 ตอนที่ 30, น. 318.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2490” (9 พฤศจิกายน 2490).

ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 64 ตอนที่ 53, ฉบับพิเศษ น. 1.

กำเนิด “พฤษสภา” สภาที่ 2 ของไทยก่อนเป็นวุฒิสภา. (21 ตุลาคม 2562). สืบค้น 10 มีนาคม 2563

จาก: https://www.silpa-mag.com/history/article_33261

มานะ ทองไพบุรณ. (ม.ป.ป.). **สมาชิกพฤษสภา**. สืบค้น 17 มีนาคม 2563 จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=สมาชิกพฤษสภา>

วัชรพร ยอดมิ่ง. (ม.ป.ป.). **วุฒิสภา**. สืบค้น 18 มีนาคม 2563 จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=วุฒิสภา>

สนธิกาญจน์ เพื่อนสงคราม. (ม.ป.ป.). **สำนักงานเลขาธิการพฤษสภา**. สืบค้น 19 มีนาคม 2563

จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=สำนักงานเลขาธิการพฤษสภา>

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2560). **สารนารูเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ ชุดการเลือกตั้ง ส.ว.**

สืบค้น 20 มีนาคม 2563 จาก: https://www.ect.go.th/lamphun/ewt_dl_link.php?nid=487

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (ม.ป.ป.). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475**.

สืบค้น 17 มีนาคม 2563 จาก: <http://lad.correct.go.th/main/wp-content/uploads/2018/08/>

รธนแห่งราชอาณาจักร สยาม2475.pdf